

Ο εικονογραφικός τύπος της Πλατυτέρας των Ουρανών (Μαρία Τοτού, πρεσβυτέρα - αγιογράφος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

«Η Πλατυτέρα των Ουρανών», ακρυλικά και πλαστικά χρώματα με σκόνη αγιογραφίας σε μουσαμά, 2016, έργο πρεσβυτέρας Μαρίας Τοτού

Το πρόσωπο της Θεοτόκου στην εικονογραφία δεν είναι αυτονομημένο (εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις, όπως ο εικονογραφικός τύπος «της Δεομένης» και «της Σκέπης») αλλά σχετίζεται πάντοτε άμεσα με τον Θεάνθρωπο Υιό της. Η αλήθεια αυτή, στην Αγιογραφία, βεβαιώνεται από την παράσταση της Πλατυτέρας.

Η κόγχη του Ιερού Βήματος, συνδέει το δάπεδο του ναού με τον τρούλο, συμβολίζοντας έτσι την ένωση της γης με τον ουρανό. Το ρόλο αυτόν της ενώσεως τον εκπληρώνει η Θεοτόκος με τον υπερφυή τόκο της.

Από το μεγαλυνάριο της Λειτουργίας του Μεγάλου Βασιλείου (Θεοτοκίον του όρθρου της Κυριακής του πλ. δ' ήχου): «τὴν σὴν μήτραν θρόνον ἐποίησε καὶ τὴν σὴν γαστέρα πλατυτέραν οὐρανῶν ἀπειργάσατο» εμπνεύστηκε ο χαρακτηρισμός της Θεοτόκου ως «Πλατυτέρα των Ουρανών» και κατ' επέκταση, ο εικονογραφικός τύπος με την ίδια ονομασία.

Σύμφωνα μ' αυτόν τον τύπο, η Θεοτόκος εικονίζεται σε μέγα σχήμα μέσα στην κόγχη του Ιερού Βήματος και φέρει την επιγραφή : «ΜΡ ΘΥ» ή «ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ».

Εικονίζεται όρθια ή καθισμένη σε θρόνο κρατώντας τον Ιησού στα γόνατά της, σε παιδική ηλικία, με τους Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ, να στέκονται αριστερά και δεξιά σε στάση δεήσεως, ή σε προτομή (ως το στήθος) με ανοιχτά τα χέρια φέροντας τον Ιησού σε παιδική ηλικία ως «Εμμανουήλ» μπροστά στο στήθος. Όταν ο Ιησούς εικονίζεται μέσα σε κύκλο τότε ο εικονογραφικός τύπος της Παναγίας ονομάζεται «Βλαχερνιώτισσα».

Σ' αυτόν τον εικονογραφικό τύπο μέχρι τα τέλη του 9ου αι., η Παναγία εικονίζεται χωρίς τον Ιησού.

Ο τύπος της «Βλαχερνιωτίσσης» χρησιμοποιήθηκε επίσης και σαν παράσταση σε νομίσματα στις αρχές του 11^{ου} αι. Δεν πρόκειται για την Παναγία Βρεφοκρατούσα καθώς το μετάλλιο με τον Χριστό είναι πάνω στο στήθος της Θεοτόκου και δεν το κρατάει. Πρόκειται για συμβολική παράσταση, η οποία έχει την έννοια «τῆς εἰσέτι ἄοράτου παρουσίας τοῦ Χριστοῦ». Γι'αυτό σε μερικούς ναούς η παράσταση αυτή επιγράφεται ως «ἡ Χώρα τοῦ Ἀχωρήτου» ή απλώς «ἡ Χώρα».

Στη Ρωσία, ο τύπος της «Βλαχερνιωτίσσης», ονομάζεται «Παναγία του Σημείου», γιατί το εικονιζόμενο παιδίον Ἰησούς σε στηθάριο, ανακαλεί το «σημεῖον» της προφητείας του Πρ. Ησαΐου (7,14): «δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον, ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουὴλ».

«Ἡ Πλατυτέρα τῶν Οὐρανῶν», ακρυλικά και πλαστικά χρώματα με σκόνες αγιογραφίας σε μουσαμά, 2004 - ἔργο πρεσβυτέρας Μαρίας Τοτού (Εικονογραφικός τύπος σε συνδυασμό με την παράσταση «Ἄνωθεν οἱ Προφῆται» - απαντάται κατὰ τὴν Μεταβυζαντινὴ ἐποχὴ καὶ κυρίως ἀπὸ τὸν 17ο αἰ. καὶ μετὰ)

ΠΗΓΕΣ

Αγία Γραφή, Παλαιά και Καινή Διαθήκη, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της

Ελλάδος, Αθήνα, 2004

Γιαννούλης Δημήτριος, *Θεομητορικά εικονογραφικά θέματα στις τοιχογραφίες των Βυζαντινών Μνημείων της Άρτας, εκ της Επετηρίδας Α.Ε.Σ. Βελλάς, τ.Δ΄, Ιωάννινα 2007*

Δήμζας Χαράλαμπος, *Η Εικονογραφία της Παναγίας στην Ορθόδοξη Εκκλησία, Πτυχιακή Εργασία, Βελλά Ιωαννίνων 2012*

Διονύσιος εκ Φουρνά, *Ερμηνεία της Ζωγραφικής Τέχνης, Εκδοτικός οίκος Σταμούλη, Αθήνα*

Ευδοκίμωφ Παύλου, *Η τέχνη της εικόνας, Θεολογία της Ωραιότητας, Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1980*

Ζωγραφίδης Γ., *Βυζαντινή φιλοσοφία της εικόνας, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1997*

Κόντογλου Φώτιος, *Εκφρασις, ΈΚΔΟΣΗ Δ΄, τόμος Α΄, Εκδόσεις Παπαδημητρίου, 2000*

Lossky Vladimir, *Η Μυστική Θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας, Μετάφραση Πρεσβυτέρας Στέλλας Πλευράκη, Έκδοσις Ε΄, Θεσσαλονίκη 1991*

Ουσπένσκυ Λεωνίδα, *Η Θεολογία της Εικόνας, Στην Ορθόδοξη Εκκλησία, Εκδόσεις Αρμός, 1993*

Παρακλητική, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, Έκδοσις Α΄, 1994